

sedním Německu se takové alternativní přístupy sledování a řízení vývoje lesa úspěšně uplatňují již od 90. let minulého století (von Teuffel 1999, von Teuffel a Krebs 1999, Perpeet 2001). Tím se zvyšuje prostorová a druhová diverzita lesa, která je jedním z nejdůležitějších faktorů pro dosažení trvale udržitelného hospodaření.

Závěrem

Dřívější koncepce lesnického hospodaření byla zaměřena na maximální podporu a využití smrku jako cílové ekonomické dřeviny (Dřevěná kniha, 2011). Výsledkem tohoto jednostranně ekonomického konceptu provozování lesnictví jsou miliardové finanční ztráty, tisíce hektarů kalamitních holin, zhroucení celého systému hospodaření, likvidace pracovních příležitostí na českém venkově, nevyčísitelné negativní ekologické dopady a ztráta důvěry vědecké, odborné i laické veřejnosti v českou lesnickou politiku. Smrk jako hospodářská dřevina se v těchto souvislostech stal hromosvodem, který politickou a odbornou nekompetenci a nezodpovědnost

autorů dřívější koncepce svedl do obecného povědomí a obnažil v plném rozsahu a do detailu nejen před naší, ale i před mezinárodní veřejností. V Evropě se v současné době rozvíjí úzká mezinárodní lesnická spolupráce, jejímž cílem je zformulování nové koncepce a nového obsahu evropského lesnictví. Bylo by velice užitečné, kdyby se do těchto iniciativ mohlo zapojit co nejvíce českých lesníků.

Nová situace a její řešení klade mimořádné nároky na intenzifikaci lesnického ekologického výzkumu a na modernizaci výuky lesnictví na školách všech stupňů. Je třeba si uvědomit, že les věkových tříd už není a dále nemůže být jediným modelem hospodaření. Ve hře jsou dnes jiné cíle lesnické politiky, jiné scénáře vývoje lesa, nové lesnické paradigma (Nabuurs a kol. 2015, Nabuurs 2018). Úspěšné fungování lesa jako nenahraditelné složky krajiny, důležité pro sekvestraci uhlíku, jako zdroje dřeva coby obnovitelné suroviny a jako součásti životního prostředí je závislé na vyváženém vztahu ekologických, ekonomických a technických znalostí. Jejich

promyšlená koordinace v ochraně a pěstování lesa by se měla stát hlavním obsahem nové náplně lesnické politiky a studia lesnictví. Výchozí podmínkou pro úspěšné řešení současné složité situace českého lesnictví je jednoduchá rovnice:

jiné klima = jiné lesy = jiné hospodaření.

Publikace s podobným názvem, zpracovaná pod vedením Platformy pro krajinu, vyjde v dohledné době v Nakladatelství Academia. Autory jednotlivých příspěvků jsou samozřejmě jiní odborníci než ti, kteří před lety s úspěchem zpracovali výše zmíněnou Dřevěnou knihu a pod jejím vedením zavedli české lesnictví do jeho současné krize a nejhorší situace v Evropě.

Seznam doporučené literatury uvádíme na webové stránce Živa.

K dalšímu čtení např. Živa 2007, 4–6; 2020, 5 (monotematické číslo o krajině).

Marina Hofmanová

Nakažen zahradnickou nemocí aneb Líheň nových adeptů umění zahradnického

Poslední výpravu do botanického ráje (první dvě viz Živa 2020, 6; 2021, 1), s láskyplnou péčí kultivovaného na hranici pražských čtvrtí Malešice a Hrdlořezy, věnujeme edukativnímu a produkčnímu zaměření tohoto místa. Jako bychom navštívili dva na sobě nezávislé světy, když z romantického parku vystoupáme na vrch Tábor, který je se svými 260 m n. m. nejvyšším místem v okolí. Za vzrostlými duby se objeví moderní patrová budova s učebnami a další objekty zázemí. A pak se zalesknou střechy skleníků, na něž navazují otevřené pěstební plochy areálu Střední odborné školy Jarov. Na nečekané rozlehle náhorní plošině se tedy kultivují rostliny i jejich mladí pěstitelé. Metropoli připomíná snad jen nedaleký kvartel malešických kominů teplárny a spalovny z jihu, severní obzor se stavbami Proseka a Kbel či hloubětínská aglomerace na východě. Zástupce ředitele SOŠ Jarov Ing. Eduarda Chvosty se ptám na vzdělávání v zahradnických oborech, na současné trendy i na jeho vnitřní motivaci.

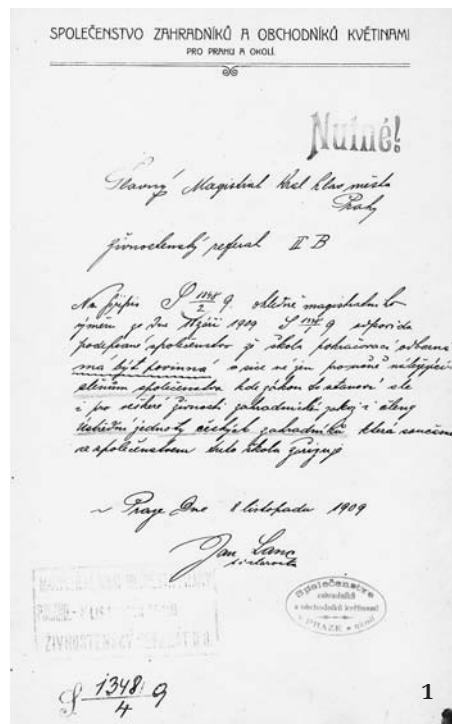
„Člověk zahradník vznikl zajisté kulturou, a nikoli přírodním vývojem. Kdyby vznikl od přírody, vypadal by jinak; měl by nohy jako brouk, aby nemusel sedět na bobku, a měl by křídla, jednak pro tu krásu a za druhé proto, aby se mohl vznášet nad svými rabátky.“

Karel Čapek se ve své nadlehčené definici vlastně vůbec nemýlil, pokud jde o odbornou výchovu této profese – vždyť vzdělání je součástí

kultury. V případě první pražské zahradnické školy se kultura vštěpuje novým generacím už 112 let, z toho přes sedm desítek roků právě v Malešicích, jak bylo zmíněno v úvodní části příspěvku.

Má tento druh kultury budoucnost?

Můžeme se radovat, že patříme ke školám, o něž je zájem. V současnosti máme okolo 250 žáků zahradnických oborů. Základ všeho vidím v dobrých pedagozích a výukovém praktickém zázemí. Není až tak

1 První odborná zahradnická škola pokračovací pro Prahu a okolí zahájila svou vzdělávací činnost 17. října 1909. Z listu adresovaného Magistrátu Královského hlavního města Prahy vyplývá, že byla povinná pro členy Společenstva zahradníků a obchodníků květinami, členy Zemské ústřední jednoty českých zahradníků a též pro veškeré činnosti zahradnické. Mezi lety 1909–48 školu absolvovalo 1 101 žáků.

důležité množství dat, která do mladých mozků vložíme, jako dokázat infikovat mládež zahradnickou nemocí – touhou se neustále prohrabovat zeminou a sázet květiny. Cítím, že naším primárním úkolem je vyvolat i tuto nákazu. A energii k tomu tým našich pedagogů má. Navíc pokud

vycházíme z toho, že prostředí utváří člověka, naše zahrada žáky k prohlubování vztahu k zeleni nadmíru vybízí.

Kde jste se onou zahradnickou nemocí infikoval vy? A co vás přivedlo právě pod Tábora? Mimochodem, letos je to 30 let od chvíle, kdy zdejší park získal status botanické zahrady.

Zahradník jsem srdcem i vzděláním. Absolvoval jsem zahradnickou střední školu v Brně-Bohunicích, poté Zahradnickou fakultu Mendelovy univerzity v Brně sídlící v Lednici na Moravě. Trochu ale lituji, že jsem se nevěnoval botanice na Přírodovědecké fakultě, ať už Masarykovy univerzity, nebo Univerzity Karlovy. K botanice mě to táhne, proto jsem spojil život s botanickými zahradami, kde si mohu plně užít bohatosti rostlinného sortimentu.

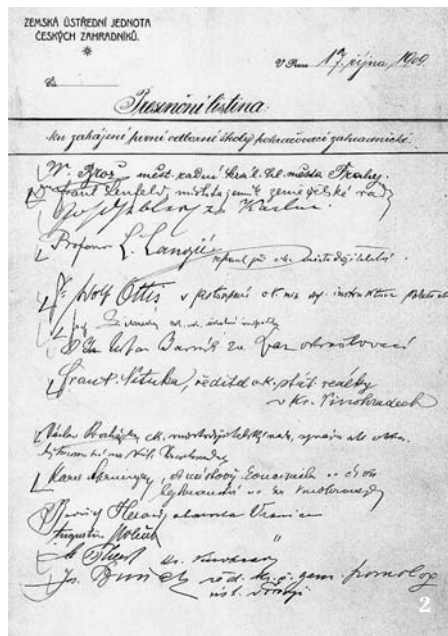
Je zajímavé, že na otázku, co mě přivedlo do Malešic, nedokážu jednoznačně odpovědět. Po studiích jsem 20 let působil v botanické zahradě v pražské Troji. Mou obrovskou motivací byla osobnost Jiřího R. Haagera, velké postavy tropické botaniky (RNDr. J. R. Haager byl dlouholetým ředitelem BZ v Troji a v Teplicích, autorem mnoha publikací a v letech 1983–99 rovněž členem redakční rady Živý). Byl to on, kdo mě připoutal k botanickým zahradám. Vlastně jsem neměl žádný důvod opouštět progresivní a skvěle vedenou instituci s velkým potenciálem. Vždyť trojská botanická zahrada, stejně jako zoologická zahrada byly vždy výkladní skříní pražského magistrátu a měly i náležitou podporu ke svému rozvoji. Když mě oslovil s nabídkou bývalý vedoucí malešické zahrady Jaroslav Čuba, představil jsem si ohromný potenciál zahradnické části Střední odborné školy Jarov, ať už v hektarech rozlohy areálu, množství sortimentu, nebo v podpoře nové generace zahradníků. Nabídce nešlo odolat – byla to výzva!

A rozhodně nevypadá, že byste litoval. Malešická školní botanická zahrada figuruje mezi zakládajícími členy Unie botanických zahrad (2005), vy sám jste členem rady unie.

Máte společné výzkumné programy?

Botanické zahrady drží při sobě a vzájemně velice úzce spolupracují, a to nejen „institucionálně“, ale i lidsky. Neformálně se stýkáme např. na každoročních Botanických druženích, ale samozřejmě hlavně na odborných seminářích a konferencích. V rámci Unie máme spoustu společných projektů, při nichž využíváme specifické dispozice toho kterého partnera. Jsou to třeba vědecké záchranné programy, kdy kupř. se zahradou v Troji spolupracujeme na záchovném programu orchidejí z Vietnamu a obecně z Asie (rod střevec – *Paphiopedilum*). Pokud se podaří nějaké rostliny namnožit, jsou distribuovány do dalších zahrad s tím, že na více různých místech mají větší šanci se zachovat při případném vyhynutí v přírodě.

V rámci spolupráce je rovněž nutno zmínit významný vztah „zakázka – žák“. Botanická zahrada v Troji nebo Botanická zahrada Přírodovědecké fakulty UK Na Slupi totiž často nemůže sama realizovat velké akce, jako jsou výstava orchidejí nebo např. tradiční velká podzimní výstava dýní.

V Malešicích máme dostatečnou kapacitu pro vypěstování exponátů a také dokážeme pomoci s přípravou aranžů v rámci výuky floristiky.

Vaši žáci mají ideální možnost poznat jak pěstí o parkové dílo krajinářského typu, tak ryze produkční zaměření oboru. K parku historicky přiléhala i zásobní zahrada, kde se pěstovala především zelenina a omezeně také květiny. Od poloviny minulého století se postupně rozšířila o další pozemky. Rozlehlý areál je zaměřen na pěstování zahradnických kultur odpovídajících předmětům odborného výcviku zdejších žáků, a to v celém životním cyklu rostlin. Jaké kultury to jsou a kam od vás putují?

V produkční zahradě žáci pěstují letničky k výsadbám, rostliny pro mobilní zeleň, řezané květiny a okrasné dřeviny nebo trvalky. Právě sortiment letniček, tzv. pravých i nepravých, považují za jeden z nejbohatších v České republice. Školní zahrada dodává výrobky do pražských velkoobchodů a drobným obchodníkům i objektům

2 Prezenční listina k zahájení první odborné školy pokračovací v Praze se jmény tehdejších významných osobností

3 V r. 1954 zaujímala značnou část produkční zahrady okrasná školka s růžemi. Foto z archivu botanické zahrady Střední odborné školy Jarov (obr. 1–3)

4 Ve stejném směru (jako na obr. 3) je orientovaný i pohled přes současné skleníky. Foto K. Hekrdlová

5 „Mou láskou je celá zahrada, veškerá vegetace,“ říká Eduard Chvosta, zástupce ředitele SOŠ Jarov pro praxi zahradnických oborů.

památkové péče, realizuje výsadbu v pražském veřejném prostoru. Její součástí je školní vazárna, která zpracovává vazbový materiál k různým příležitostem. Veřejnost může zavítat do některé ze čtyř školních prodejen květin.

Disponujete obrovskou plochou skleníků, jak užitkových, tak toho největšího v údolí, kde i při pohledu zvenčí rozpoznáme oddělení s různými taxony. Nakolik vám při pěstování rostlin pomáhají moderní technologie?

Tento skleník z r. 2012 patří k nejmodernějším stavbám v technologiích a řízení klimatu, které v republice máme. Unikátní je i svou rozlohou 2 750 m². Je rozdělen na mnoho jednotlivých sekcí umožňujících specifické řízení klimatu, teplotní i závlahové. Žáci se zde seznamují s různými nároky rostlin a pěstí o ně, od chladné části se sbírkami orchidejí rodů střevec, *Pleione* nebo člunatce (*Cymbidium*) přes aridní část se sbírkami sukulentů po skleníky s humidním tropickým klimatem, kde pěstujeme kolekci epifytů a dalších exotů. Prostory jsou naplněné bohatým sortimentem včetně sbírky rostlin pocházející ze starých zrušených skleníků. Ušlechtilé stáří je obzvláště čitelné na urostlých palmách vystavovaných během léta v okolí skleníků a před zámečkem. Jiné školy nemají takový potenciál interiérových rostlin, tropických i subtropických. Část skleníku se vzrostlými rostlinami je přístupná veřejnosti, prodejna hned vedle nabízí výpěstky našich žáků a přebyteky.

Snažíme se také hospodařit šetrně k životnímu prostředí a využívat pro závlahu, alespoň částečně, dešťovou vodu zachytávanou ze střech skleníků. Tím nahrazujeme výrobu vody s nízkým obsahem solí pomocí reverzní osmózy, která zanechává velkou ekologickou stopu.

Provozujete také laboratoř kultur *in vitro*. Slouží hlavně pro výuku, nebo ji využíváte i širěji?

Ano, je tomu tak, stejně jako v mnoha dalších botanických zahradách. Pro efektivní rozmnožování vzácných a chráněných taxonů s komplikovanější reprodukcí jde skoro o nezbytnost. U orchidejí nelze v podstatě postupovat jinak (trojská botanická zahrada má na tomto poli velké úspěchy). Naše laboratoř má primární úkol zasvětit žáky do kultivace rostlin tímto způsobem. Vedlejším produktem je rozmnožování některých hodnotnějších taxonů. Díky laboratoři se nám např. podařilo napěstovat dva druhy kapradin z rodu parožnatka (*Platynerium*) z expedice našich zaměstnanců do Kambodže.

Jak se mění pohled na vzdělávání zahradníků? Vždyť zjednoduším-li časovou linku, tak se zahradníci v 50. letech asi zaměřovali hlavně na užitkovou produkci, od 90. let se květiny volí z Nizozemska, v současnosti je velký zájem o veřejný zelený prostor...

To je zajímavá otázka na dlouhé povídání nebo i na knihu. Když jsem nastoupil do Malešic, byla zde výrazná orientace na květinářskou výrobu, kterou náš trh už tak dalece nepotřebuje, protože se většina materiálu skutečně dováží. Tuto tradici držíme pro komplexnost výuky, ale vzhledem k stále se rozšiřujícímu satelitnímu bydlení a poměrně velkému důrazu veřejnosti na zeleň všeobecně, včetně zeleně v urbanizovaném prostředí měst, zaměřujeme výuku na krajinářskou, sadovnickou a realizační oblast a údržbu veřejné zeleně, kde vidím současnou perspektivu.

Kromě toho sílí snaha lidí být soběstačnými v potravinové oblasti, nezáviset na obchodních řetězcích. Už delší dobu stoupá zájem o permakulturu, přírodě blízké hospodaření, produkci zeleniny a ovoce, a také o jejich ekologickou čistotu, popřípadě ve filozofii potravin s minimální uhlíkovou stopou (zero carbon food). Lidé si čím dál častěji chtějí vypěstovat vlastní zeleninu bez pesticidů a chemického ošetření.

Od letošního roku plánujeme více vzdělávat žáky v zelinářství, ovocnictví a sadovnictví, k čemuž připravujeme pozemky částečně na úkor okrasného zahradnictví.

Karel Čapek v Zahradníkově roce píše: „Zahradnictví se stává věcí jaksí vědeckou. Dnes už by dívka nesměla jen tak zpívat: Pod našema okny roste růže květ. Spíše by měla zpívat, že pod našema okny by se mělo nasypat ledku a bukového popele, pečlivě promíchaného s drobnou řezankou. Růže květ je tak říkajíc jenom pro diletanty; zahradníková radost je zakořeněna hlouběji, až v lůně prsti.“

Vnímají to tak dnešní studenti?

Čapkovu lásku k prohrabování úrodnou prstí úplně u našich žáků necítím. Vnímám spíše inklinaci k moderním technologiím, zakládání sadovnických kompozic, navrhování zahrad. Naše škola má velkou tradici ve výuce aranžování rostlin, možná právě proto zde objevujeme i mnoho talentů v tomto oboru.

V čem vidíte největší potenciál „spojených zahrad malešických“, jak botanické, tak produkční?

Dostatečný rozvojový potenciál nám umožňuje již zmíněná rozloha 30 ha. Zahradu samozřejmě ohlodal zub času, péče za socialismu nebyla dostatečná, dozajista chyběly i finance. Nyní žijeme v době, která více přeje veřejnému zelenému prostoru i vzdělávání. S tím přímo souvisí rekonstrukce i lepší didaktický prostor v historickém parku a také v produkční zahradě nahoře, která žákům umožňuje dostat se do reálné výrobní činnosti. Žáci tedy u nás mohou získat vzdělání v údržbě veřejné zeleně v historické části parku, stejně jako v reálné výrobě a prodeji květin, pěstování dřevin ve školkařské výrobě až po realizace při zakládání zahrad. Vidím zde ohromnou příležitost, jak naši novou zahradnickou generaci lépe připravit na současné požadavky. Jsem si jistý, že málokterá škola u nás, a to i zásluhou zřizovatele, Magistrátu hlavního města Prahy, má tak podnětné možnosti.

Jsmo svědky renesance zahrádek, zelených ploch, parků a sadů. Děje se tento odklon od přetechnizované společnosti i na institucionální úrovni?

Ano, vidíme velkou aktivitu magistrátu v revitalizaci starých ovocných sadů i ji-

ných ruderalizovaných ploch. To znamená stabilizaci stávajících torz starých stromů pro hmyz a ptáky, ale také bylinného pa-patra, kdy se obnovují louky, přechází se na extenzivní způsob hospodaření se dvěma sečemi do roka. Podobný sad jsme v loňském roce založili i na našich pozemcích.

Také se na nás obrátil magistrátní Odbor životního prostředí, jestli bychom dokázali vyrábět osivo nebo rostliny přímo pro pražskou regionální směs. Dostali jsme semínka sesbíraná ve vyhlášených pražských chráněných územích, např. v Prokopském údolí, na Hrnčířských loukách a jiných lokalitách. Toto osivo jsme vyse-li a napěstovali, čímž se nám podařilo získat matečnice. Máme tak genetický fond i materiál k výsevu pro znovuzakládání luk původními druhy pro Prahu. Skutečnost, že odborníci nechťejí dopustit genovou erozi, svědčí o jejich profesionálním přístupu k ochraně přírody. V České republice sice existují firmy, které vyrábějí osivo biotopů blízkých přírodě, ale jedna z nich působí na Moravě a druhá v severních Čechách, takže produkují rostliny pocházející z jiných oblastí.

Shodou okolností jsem narazila ještě na jednu zajímavou oblast ve vaší práci. Poprvé jsme se totiž setkali v pražské zoo při otevření Rákosova pavilonu v září 2019, pro něž jste zde v Malešicích připravovali rostliny příslušné jednotlivým habitatům různých druhů papoušků. V čem byla tato spolupráce botaniků se zoology unikátní?

Veškerou práci jsme řešili komplexně, od projektu zeleně přes technologii po realizaci, po konzultacích se zoologickými kurátory. A hlavně tak, abychom drželi geografickou a biotopovou pravdivost jednotlivých oblastí. Rostliny nám dodávaly různé botanické i zoologické zahrady. Např. pro ukázkou brazilského území Caatinga s papouškem arou kobaltovým (též ara Learův, *Anodorhynchus leari*) jsme získali obří mnohaleté exempláře vlnovce pěti-mužného (*Ceiba pentandra*) z Botanické zahrady PŘF UK Na Slupi. Museli jsme odtamtud vydobýt ze země mohutné trnité kmeny a usadit je do hotové expozice ještě před osazením návštěvnických skel. V biotopu Filipín byl vysazen cykas ze sbírek zoo Plzeň a *Dillenia philippinensis* z Botanické zahrady v Troji. Z naší malešické zahrady bylo doplněno mnoho podrostových druhů, epifytů a lián. Považuji

6

7

za unikát, že se podařilo v pavilonu dodržet zadání didaktické názornosti věrného přírodního prostředí konkrétních živočichů.

Něco jiného je vysadit rostliny v zahradě, kde sice mohou doznat úhony od zvířat zvenčí, ale přece jen nebývají vystaveny intenzivnímu ničení. Jak musí v expozici pro živočichy vypadat rostlinná část, aby byla bezpečná a přitom ji obyvatelé hned nezdevastovali?

Cíloví uživatelé konkrétního prostoru jsou skutečně hlavním kamenem úrazu expozice. Musí se s tím počítat a vše probíhá v několika krocích. Především výsadba se dělá s ročním předstihem, aby všechny rostliny stihly zakořenit a rozrůst se – vytvořit dostatečnou biomasu, dostatečný náskok před atakem zvířecích obyvatel. Nezbytné jsou důkladné znalosti etologie, chování zvířat, jejich zvyků, oblíbených míst, kde sedávají, potravních zvyklostí. Tady jsme velmi úzce spolupracovali s chovateli. V potaz se musí brát rovněž jedovatost rostlin a další důležité faktory.

Stále se učíme vlastními zkušenostmi i nezdarem. A nejsme jediní, kteří se takovou cestou ubírají. Konzultovali jsme např. s pracovníky Zoo v San Diegu, kde také kladou důraz na geografickou věrnost společné expozice živočichů a rostlin, jakým způsobem to řeší. Používají různé bariéry, příkopy, elektrické ohradníky – mnohá opatření, jež návštěvníci, ale často ani zvířata, nevnímají, která však umožní koexistenci fauny i flóry.

Nyní se totéž učíme u dábla medvědotivého (*Sarcophilus harrisii*) v Darwinově kráteru, pozorujeme koexistenci se vzrostlými stromovitými kapradinami *Dicksonia antarctica*, které jsme tam vysadili. Připravuje se pavilon goril, kde už je téměř dotazeno oddělení pobytové zóny zvířat, návštěvnické části i prostor pro rostliny.

Je tedy potřeba pěstovat rostliny k průběžnému nahrazování těch poškozených či zničených.

To je správná myšlenka. Zoologická zahrada nemá dostatečně velký skleník s rostlinami pro průběžné doplňování, proto v tomto ohledu spolupracuje s naší školní zahradou, kde pro zoo předem připravujeme určité rostliny v potřebném množství i velikosti. Nyní dorůstá sortiment taxonů z dovezených tasmánských semen z expedice trojské zoo pro doplnění výběhu zmíněného dábla medvědotivého.

8

Z našeho rozhovoru je patrný široký záběr malešické školní zahrady v produkci rostlin. Současně se v seshny vzdělávací instituce potýkají s problémy spojenými s aktuálními epidemiologickými opatřeními, s distanční výukou atd. Rostliny však svůj životní cyklus zastavit nemohou, nelze je pěstovat a ošetřovat na dálku. Odložení loňských oslav 100. výročí malešické zahrady je v tomto kontextu jistě marginálie. Nakolik chybějí ruce i srdce budoucích zahradníků?

Nemuseli jste zrušit některé projekty?

Jsem rád, že vnímáte nezbytnost péče pro živé organismy. Školní zahrada je úzce svázaná s výukou žáků, tedy závislá na ošetřování kultur samotnými žáky. Nyní vše závisí na práci pedagogů zde v zahra-

9

6 Studentky zahradnického oboru

7 Pohled do sbírkových skleniček s nakvétající orchidejí *Cattleya bowringiana*

8 Kultury *in vitro*. Snímky P. Floriana, pokud není uvedeno jinak

9 Expozice Papua Nová Guinea v Rákosově pavilonu s dominujícími listy *Alocasia macrorrhizos*. V prostředí věrném jejich přírodnímu habitatu zde pražská zoologická zahrada chová např. kakadua palmového (*Probosciger aterrimus*) nebo v Evropě chovatelsky unikátního kystráčka indonéského (*Philemon buceroides*). Foto E. Chvosta

dě – nad rámec jejich distanční výuky. Naštěstí jsou z drtivé většiny zapálenými zahradníky.

Mnoho projektů mimo zahradu muselo být samozřejmě omezeno. Je mi velice líto, že ani mnoha dalších, které nutně v zahradě i nadále probíhají, se bohužel žáci nesmějí fyzicky účastnit. Narážím tak na arboristické ošetření stromů v parku nebo nové bohaté výsadby sortimentů trvalek a dřevin. Zahrada ale bude na návrat žáků připravena zase o něco více po stránce vzdělávací.

Naše trojdílné setkání v Malešicích končím osobní otázkou: Celkem nedávno jste podnikl kaktusářskou expedici. K jaké oblasti zvlášť táhnete?

Nejvíce mě fascinují pouštní biotopy, věnoval jsem jim také nejvíc expedic. Poslední cesta procházela aridním jihozápadem USA, předchozí ale vedla tropickými humidními oblastmi v Kambodži. Snažím se vychovávat sám sebe, abych necítil jen na jednu oblast. V rámci své zahradnické evoluce se vždy postupně zaměřuji určitým směrem, a když usoudím, že jsem již pronikl dostatečně hluboko, vydám se do další oblasti. Ať jsou to dřeviny, trvalky, kaktusy, orchideje – opravdu jsem vším prošel a do určité hloubky to poznal. Teď třeba vidím, že je zanedbané bylinné patro malešického parku, takže se s větší intenzitou zaměřím na studium trvalek a trav, rostlin, které jsou dnes velice moderní v urbanizovaném prostředí.

Děkuji za provedení zahradou, která není nikdy hotova, jak napsal Karel Čapek. Je podobna lidskému světu a všemu lidskému podnikání.

Více na www.skolajarov.cz